I

— Ей, лишися, мій бадічку, сего року дома, та не сити себе, мій любчику! — говорила Оксана до свого чоловіка Івана Саїна.

— Та пек тобі,— сказав Саїн,— з твоїм "лишися". Чи ж не сором було б, аби хирляві плотарі аж у Новоселицю пускались, а їх калфа-керманич дома вигрівався?

— А я таки ще раз тебе, бадічку, прошу: не йди, не ситися! От чуєсь, що сталося із покійником Дідичевим Іваном!

— Ет! що мені там Іван Дідичів! То не чоловік, а комарина був, прости мені боже!

— А ти ж гадаєш, що вода питає, хто комарина, а хто силач?

— Коли хоч знати, то й не питає, а мене вже вода досто-метно знає.

— Та зважі те, що то слотливий рік, дощі за дощами перепадають та й Черемош аж казиться.

— Оце якраз на мій млин вода! Завтра під вечір у Чернівцях стану. Не гризися, моя сиза, а ліпше йди та лагодь мені бутор на завтра. Мені вже не першина по Черемошеві гуляти. Не журись за мене, душко! Ей, а то хто такий коло дровітні порається? Ану, споглянь! А! то наше золото, наш Семенко дорогенький! Ану ж бо глянь, якого ми робітника маємо; не бійся, вмру, то не меш бідувати. Ой ти, моя потіхо, ходи 'д мені, Семенку! Боже, як втомився, аж піт з чола ллється.

— Я, дєдику, для вас не так працював би, коби стало сили, а то лиш махну топірцем, вже й головка...

— Болить, синку, правда?

— Ні, дєдику, не болить, але зігнутися не мож.

— Та що ти кажеш? Поперек тебе болить?

— Ні, ні, мене нічо не болить, я здоров, тільки головка моя...

— Но-но, синочку мій, моя ти надіє, воно лекше стане.

— Пістунчику ти мій,— сказала ненечка та й пригорнула його ід собі.

Семенко справді хирлявенький собі був.

— Не журися, Оксаночко,— сказав Саїн.— В людей ще утліщі на парубків виростають. І наш Семенко виросте, очуняє, ще й вояк з нього буде, як колись із мене. Пусто сумо-вати, давай харчувати!

II

Лишень на божу днинку збиратись стало, а Саїн з товаришами в дорогу лагодиться. Оксана з Семепком так і ввихаються, що й казати, а нищечком обидвойко плачуть. Бачить те Саїн, та поводиться, начеб йому байдуже було. А на товаришів-плотариків так і гукає собі. Просто калфа!

— Коли тебе, бадічку, сподіватись? — промовила Оксана.

— Тогді, коли вода 'д горі обернеться,— пожартував Саїн.

— От не говорив би-с таке, а то ще в лиху годину припасти могло б. Мені й так щось дуже тяжко. Сохрань боже від якої пригоди!

— Та й ще що!? Може, ти хотіла б, аби Черемош по дорозі нас до сну вколисував, чи як? О, коли б він собі так починав, не звався би гуцульськов ріков. Але що про це й говорити? Ану, товариство, бутор в руки та й ід горі!

— Слава небесному! — гукнули всіма.

— Здорова ми будь, Оксаночко-чічко! Здоровий будь, моє люб'ятко Семенку!

— Щаслива вам, дєдику, дорога! — з слізьми відказали обоє.

— Ходімо ж тепер в добру годину. Аби-сте здорові!

— Гостіть здорові!

III

Минув тиждень, минув другий, і на третій стало збиратись, а Саїна як нема, так нема. Весна, гей дівчина-веселиця, цвітом уквітчалась. На зарінку над Черемошем дівчата полотна та пряжі білють, перуть, жартують та регочуться. Неопо-далік на прибитій дарабі сидить блідий Семенко та на воду поглядає, а все ід горі. А дівчата сивоокі, чорноокі шуткують собі з нього. Що їм за жура?

— Така біда,— кажуть,— хирлява, на нас ще й дивитись не хоче!.. Заспівай-ко ще, Семенку, ану-ко, ану сам або з нами! — крикнула Юстина.

— Боже помагай ті, Юстиночко, мені не до співу. Пішов дедик дараби спускати та й і не вертає. Інші плотарі ще там-тої середи поприходили та й нічого казати не хочуть. В хаті ненька слабі лежуть, йойкаються, що й слухати гляба. До того ще присяжний забрав шмате й одежину за податок, а жиди сірину за довги...

— Ей, що тобі, не тоскуй, от борше заспівай з нами; дедик верне, неня подужає, все то ізміниться.

— Хіба на гірше, Юстино.

— Та бо ти все своєї, співай, кажу!

— Ні, мені тепер веселим не бути; годі мені тішитися, коли душечка недобре віщує. Бувайте здорові!

IV

— Що ви оце кажете, куме Тимофійку? Саїн покійник?

— Ого, аби ми здорові, кумочку Юрійку. А страшну має небіжчик смерть. Най бог від такої кождого ратує! Та ще коби хоть за свою кров, а то за нехриста...

— За якого нехриста оце?

— Таже за вижницького Майорка.

— За Майорка?.. За оту п'явку, що хотів його задурно до криміналу всадити, що, адіть, сам покрав тертиці, а на Саїна звалив крадіж та ще фальшиво й присяг?

— От і бачите, що за того самого. Покійник усіх на-видів.

— Кайтеся, люди! Ото чоловік! Та де то саме покійничок минувся?

— Таки під самим Сокільським, перед Смеречинов. Повінь прийшла та й Майоркову дарабу сторцаком пустила. Майорко пропав, а покійник як стояв так і скочив за ним. За добрий-таки часок виринув із Майорком

в руці. Притаскав його 'д його дарабі і верг на ню трохи що не вмерлого. А втомився, сердега, був вже добре. Але ймився однов руков дараби і вже мав вискочити на неї, а то, знаєте, надлетів ковбок і гримнув покійника против грудей. Дивимося із нашої дараби, а нашого Саїна вже нема. Коби хоть один був з нас пливак, а то нікому було й поратувати.

— Та коби-сте хоть тіла були шукали!

— Ей, ми шукали, кумочку, та, знаєте, які там плеса, а в повінь, то й бесіди нема. Міркуйте собі, ціла Смеречина під водою по ремінь. І хто зна, чи туди небіжчика не занесло, бо туди вся вода справилась була. Гай-гай, що то вода може! А! Така вже, відай, була божа воля. Царство небесне його душечці.

V

В селі кого не зустрінути, всякий про Саїна говорить. "Шкода,— кажуть,— небіжчика, добрий був чоловік, та минувся так жасно".

Семенко все то сяде на приспочці, то зірветься, на улицю вибіжить, дєдика виглядає. Ні слихом не слихать, ні видом не видати!

Аж у п'ятницю понад вечір ішла тітка Настя із міста та й вступила по дорозі до Саїнів.

— Дужий, здоров, Семеночку? А йди ж 'д мені, дам ти бублика, бо дєдика Черемош вже не пустить ніколи. Не вернеться він до тебе та й не приголубить і колачиком не обдарує.

— Що, що, тіточко? Що кажете за дєдика?

— Ей, ні, нічого... Ти, видко, нич не знаєш, синку. Та що ж, не тоскуй, бадечко твій у бога.

— Ой горечко! Не жиють? Умерли? Ой долечко, ой па-дочку... Тіточко! Що ви оце говорите? — Та й захлинувся від плачу.

— Гей, Оксано, —а дай же хлопцеві води, дивись, як посинів! — крикнула Настя, а поки що сама взяла^ та залила хлоп'яточко водицею студеною. Кликала Оксану вдруге, а її й не чути. Ввійшла в хату; тут аж серце з болю рветься. Мати Оксана лежить у гарячці на постелі, біля неї маленька дитиночка пищить неповита; скрізь кириня, їй-богу!

— Та що це ти, Оксаночко, слабуєш, сестрице, та й людям знати не даєш?

Оксана не відзивається.

— А може, так кріпко заснулась, щоб заспати несподіване горе?

— Ні... ні... що?., коли?.. Іван прийшов?

— Прийшов, прийшов,— каже Настя,— ану-ко підведися, Оксаночко.

— Ой... люди кажуть... ой... кажуть... ні... я его виджу... який красний сидить... в Смеречині... о... о... в білій сорочці... йду 'д нему привітаюсь... Семенко мій... Марічка моя... о...

"Ой падочку мій, се гарячка в неї",— подумала собі Настя, а тут і мала дитина вже таки синіє, конає. Взяла швидко води в глечик, охрестила сама й Марічков назвала, бо таке ім'я Оксана в гарячці вимовила. Відтак розтопила в печі, припрятала, дитя скупала, уповила й матері його мокру хусточку до голови приложила, сусідоньку прикликала, дозирати попросила та й до своєї домівочки помандрувала. А Се-менка на другий день із полудня під тином сплячого знайшли. Засипляв горе.

VI

Саїнів усі в селі любили й навиділи. Отже ж тепер двері в їх хаті не запирались. Одні приходили, щоб потішити, розговорити та хоть трошечки тугу з серця розігнати, другі з зіллячком, з вареною калиною та медом, аби недужій Саї-нисі гарячку прогнати. А в неї, небоги, щораз більше життя пропадає. Ні говорити вже, ні в рот нічого взяти не може. Прийшли й кревні, близькі й далекі, та й заголосили. Пішла Настя до старшого панотчика просити, щоб висповідав і законне недужу. Панотець саме тоді по обіді спав. Настя ввійшла до кухні, яла панночці вповідати про Саїниху та й розплакалась. Схопився панотець і влетів до передпокою. Панночка, дай би їй бог добру долю, пішла й все татунцеві розповіла. Сейчас післав панотець по паламаря й з "божим тілом" до Саїнів пішов. Добрий це був панотець, розговорив, порадив і сам ще по лікаря післав до міста.

VII

Сонце під обід уже було. В Саїновій хаті плачі та падькан-ня, що й слухати годі. Мала дитина плаче, не вгаває, Семенко коло неньки заходиться від плачу, а другі те бачать та й собі сльози утирають. Оксана лежить, неначе мертва. Приїхав лікар, пообзирав, —попукав, записав рецепту, але все щось вовком на всіх позирав, гейби біснуватий. Настя запиталась його в сінях, чи є яка надія. Він і пробурмосив: "Кобіта завше так по породзе",— та й від'їхав.

Що робити? Приймила Настя й те; добре, що хоть так потішив за десять левів. Взяла ж вона тепер з грядок звій вибіленого полотна чісаного та й скочила до міста. Заставила у жида й ліків за ті гроші в аптеці купила. Млівіч таки й домів вернула. Прийшла та й те, що полишила, застала. Ніколи сидіти.

Закотила рукави й стала поратися. От незабаром при-лагодила всего: і чаю горнятко цукром засолодила, й молока гарячого налила, і розсолу з рижом, і порошки з аптеки в воді розпустила. Всего, всего понаставляла перед Оксаною, чого лишень душа забагае. Зводить її й принукує, та що ж! Душа не приймає. Ледве-не-ледве порошками

залила. Видить добре, що не на гаразд іде, та й вже не відступає від хорої. Сидить біля неї й уважає: коли лишень пробудиться, вже й ліками й молочком заливає. Так проминув день, ба й другий. Третього полекшало Оксані. В сні менше говорить, а проки-несь, то й їстоньки забагає. Настя з того рада та й усього їй від добрих людей приносить. Семенко також все коло нені та коло своєї маленької сестрички.

Поволеньки згодився, біднесенький, із своєю долею.

VIII

По двох неділях підвелась Оксана з ліжка. А глянути на неї, то й не спізнати, тінь людини та й тільки. Бувало, у верем'я вийде на костурі і сяде на приспі против сонця і дивиться на світ божий, на малий садочок черешневий, на вишеньки, що рум'яними китицями украсились, та на хрещатий з шлюбного вінка барвінок у своїм залишенім городчику. Відтак гляне на двойко діточок своїх, що коло неї одно другого на руках держить, зітхне тяжко та й задумаєсь. А з очей тільки сльози поллються. Перед нею стане її чоловік любенький, його смерть нехристиянська, стане та й кроїть із-боліле серце. Ще й будуча доля її сиріток стає перед нею й кроваві витискає сльози. Нараз очуняє, прокинеться і з дітьми розмовляє.

IX

От і зима настала. Крепкі морози не дають віддиху бідним людям. Студений вітер все прошиває, й хати ніяк не обтопити. Та ще й топлива нізвідки взяти. Багачі рідко коли бідному чоловікові в пригоді стануть, хоч і цілий рік їм невпинно працюй. Підеш у ліс, назбираєш хворосту, а тут перебігне тя побережник, забере все ріще, наб'є, ще й до штрафу запише. От таке то лихо!

Коли кому, то Оксані ся зима найбільше далася взнаки. Нема кому дровець постарати, нема кому одінечка придбати. В хаті студінь, що й

прив'язана собака не вдержала би-сь. Піде в ліс Семенко, але що то! Воно, слабе небожатко, принесе крихіточку ріщечка та й по всему. І справді, годі вже було б прожити Оксані, коли б не ласкавий панотець, що підпомагав її, бідну. Бувало, в неї ставало хліба до нового й грошики в куфрі про всяке стояли, а тепер всюди пусто. Знак, що батька в хаті не стало. Пішла б на заробітки, та дарма, не годна робити й багачі не приймили б, а най би і так, то малу дитину на ввесь день полишити годі. Не приходиться інакше, як таки Семенком заступатись. А Семенка й заставляти не треба. Сам він для неньки хоч куди піде.

В один раз вибрався він був у Смеречину оберемок хворосту роздобути. Збирає, збирає, аж дивиться, якийсь бадіка порається коло замуленої вербової ковні. Дивно йому стало, коли чує: "Семенку, Семенку, а йди сюда!" Вмить станув він коло бадіки.

— Здорові були, вуечку! — промовив.

— Здоров був, синку.

— Чого ви мене оце кликали?

— На, подивись, чий це хрестик і оцей ретязь?

— Ой... ой... бадічку, та це дедиків хрестик, це дєдиків ретязь! Падочку мій нещасливий!

— Жди, небоже, не плач! Он під сею ковнею кості твого дедика замулило. Кості та й більше нічого, а з тобівки ще лишень бляшки остались. Сей хрестик, синку, і я пізнаю добре, це від моєї сестри Оксани. Покійничок все його при собі носив. Не плач, сину! Ходімо похорон лагодити.

X

То не голубка сиза з потятами-голуб'ятами за голубом квилить-проквиляє, то Оксаночка із Семенком за Саїном плаче і ридає, то товариство на погребі свого калфи-кер-манича слізьми заливаєсь.

Гадаєте, що Семенко з Черемошем у гніву? Сохрань боже! Як лиш став парубочити, то і до керми взявся. Тільки він вже не керманичем, бо хирлявенький собі вдався. І досі плотарює, а Оксана ще й свою Марічку дорогеньку за пло-тарика, ба ще й за керманича віддала. Така-то вже наша гуцульська вдача: огонь пече, а ми йому насупротив!